

TEHETSÉGGONDOZÁS A TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI MOZGALOM KERETÉBEN – HALLGATÓI VÉLEMÉNYEK A KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI SZEKCIÓBAN

TALENT MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF THE SCIENTIFIC STUDENTS' ASSOCIATIONS—STUDENT OPINIONS IN THE ECONOMICS SECTION

Takácsné György Katalin¹, Koloszar László², Wimmer Ágnes³

¹Csc, Óbudai Egyetem Keleti Károly Gazdasági Kar, Budapest
gyorgy.katalin@uni-obuda.hu

²PhD, Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar, Sopron
koloszar.laszlo@uni-sopron.hu

³PhD, Budapesti Corvinus Egyetem Vállalatgazdaságtan Intézet Döntésmélet Tanszék, Budapest
agnes.wimmer@uni-corvinus.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A tehetséggondozás a felsőoktatásban összetett feladat. Ennek egyik meghatározó terepe a tudományos diákköri mozgalom. A tanulmány az Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) Közgazdaságtudományi Szekciójának tapasztalatai mentén, a hallgatók és a zsűri munkájában részt vevő kollégák véleménye alapján vizsgálja a TDK-mozgalom szerepét, választ keresve arra is, hogy a felsőoktatás megváltozott szerepköre és működésének feltételrendszere mennyiben támogatja a továbbélést és a megújulást. Az elemzést megalapozó felmérésünket a XXXIV. Országos Tudományos Diákköri Konferencia után folytattuk le a Közgazdaságtudományi szekció (Pécs, 2019) résztvevői körében. Az eredményeket az OTDT által végzett, minden szekcióra kiterjedő felmérés első eredményeinek kontextusában is elhelyezzük, az OTDT titkárával folytatott interjú alapján. Öröndetes, hogy az országos konferenciákon mind a hallgatók, mind az oktatók egyértelműen pozitív élményként értékelik a részvételt. Érezhetően a „versenyjelleg” dominál a „konferenciaérzéssel” szemben, ugyanakkor hasznosnak tartják a megmérettetést további tudományos/szakmai karrierjük szempontjából, és szívesen ajánlják hallgatótársaiknak/hallgatóiknak a részvételt.

ABSTRACT

Talent management is a complex task in higher education. One of the defining areas of this is the scientific association of students' research work.

The study examines the role of the students' research society's movement based on the experience of the Economics Section of the National Conference of Scientific *Students Associations* (OTDK). Some results of the survey are shown in this study that was carried out among

the students taking part in the national conference and among the members participating in the work of jury committees in 2019 (Pécs). We examined their opinion on the movement itself, on the given conference, and we were looking for the answer to what extent the changing role and conditionality of higher education help to promote the survival and renewal of the movement.

The results are also discussed in the context of the first results of the National Council of Students' Research Societies survey, based on an interview with the secretary. It is gratifying that attendance at national conferences is clearly seen by both students and teachers as a positive experience. 'Competitive nature' noticeably dominates the 'conference feeling', but at the same time both the students and the teachers find the participation in the scientific conferences useful for their further academic/professional careers, and are happy to recommend participation to their fellow students.

Kulcsszavak: tehetségmenedzsment, OTDK, felmérés, élmény, mentorálás, konferencia, verseny

Keywords: talent management, OTDK, survey, experience, mentoring, conference, competition

BEVEZETÉS

A tehetségmenedzsment és az oktatás, különösen a felsőoktatás közötti kapcsolat vitathatatlan. Az oktatás egyik alapvető feladata, egyben inspiráló része a tehetséggondozás (2011. évi CCIV. tv 11. § (1)). A kapcsolat milyensége azonban tőlünk, a felsőoktatásban dolgozóktól is nagymértékben függ. A tehetséggondozás szereplői maguk a hallgatók és az oktatók, akik között egy idő után kialakul a mentor-mentorált kapcsolat. Emellett nem elhanyagolható, nélkülözhetetlen „mellékszereplő” a szülői háttér: a családi szocializáció hatása, az otthonról hozott tacit tudás fontos szerepet játszik a tehetség manifesztálódásában. Évezredek óta tudjuk, hogy a tudásvágy, a nyitottság, a kérdezni tudás (és vágyás, a kíváncsiság) az alapja a kreativitásnak. A tapasztalás, a személyes kapcsolat, a beszélgetések, a filozófiai, tudományos és politikai kérdések megvitatása volt az alapja az oktatásnak. Arisztotelész, a „hegyen sétáló professzor” tanításmódjából fennmaradt néhány elem a középkori „universitasok” gyakorlata volt. A viták, a személyes beszélgetések során meghallgatásra került a hallgatók véleménye. Mi ez, ha nem a mai tudományos diákköri mozgalom megalapozó szellemisége? Ahhoz, hogy a diák-mentor kapcsolatban az együttműködés sikeres legyen, talán az egyik legfontosabb, hogy kialakuljon az olyan bizalmi légkör, ahol az érdeklődő, kíváncsi diák fel meri tenni a kérdéseit, és nem kizárólagosan a választ kapja meg, hanem az útmutatást is a válasz megszerzésének módjára. Ez a rendszer lehetővé tette a tehetségek megtalálását.

Célunk annak elemzése az Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) Közgazdaságtudományi Szekció gyakorlata alapján, hogy a tudományos diákköri

mozgalomban aktív hallgatók és oktatók hogyan élik meg a verseny- vs. konferenciahelyzetet, hogyan értékelik a tudományos munka megvitatásának e fórumát, s ezáltal a tudományos diákkör (TDK) milyen teret ad ma a felsőoktatási intézmények tehetséggondozási tevékenységének.

SZAKIRODALMI HÁTTÉR: TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRÖK A TEHETSÉGGONDOZÁSBAN

Ma is fontos, általános érvénnyel bír, „... játszani is engedj szép, komoly fiadat...” (József Attila, *Levegőt*, 1935). A játék egyben maga a tapasztalás, a kreativitás megalapozása, kérdéseket vetve fel a megismerés folyamatában. Az ember kreatív lény (*homo creator*). Robert J. Sternberg és Todd I. Lubart (1999) szerint a kreativitás olyan képesség, amelynek eredménye a felmerülő problémákra önállóan hozott egyedi, új ötlet vagy ötletek. A kreativitás azonban nem minden esetben feleltethető meg a kiválóságnak, a tehetségnek, de a tudományos diákkör a szakollégiumokkal együtt intézményesített keretet ad(hat) a tehetséggondozásnak. Ugyanakkor a kiválóság nem kizárólagosan a kitűnő tanulót jelenti, mint ahogy a kitűnő tanuló sem minden esetben tehetség (Gerald Durreltől Albert Einsteinig széles a megemlíthető kiválóságok köre). Joseph Renzulli (1977) háromgyűrűs koncepciójában a tehetség alkotóelemeiként az átlag feletti talentumot, a problémamegoldáshoz való lojalitást és a kreativitást azonosította. Czeizel Endre (2004) gondolatai mentén az átlag feletti általános képességek (jó absztrakt elme, memória stb.); kreativitás; elkötelezettség a feladatok iránt; átlag feletti speciális képességek a jellemzők, gyakran együtt járva az érzelmi stabilitás hiányával (Latinovics Zoltán). Csermely Péter (2014) professzor szerint mindenkinek joga van kibontakoztatni a tehetségét, aki kíváncsi, nyitott az újdonságok iránt. Kiegészítve a fenti gondolatsort, egyetértünk Csapó Benő 2016-os tudományünnepi előadásában elhangzottakkal, miszerint az oktatás egyik legfontosabb feladata a kíváncsiság, a kérdezés képességének és szándékának fenntartása. Nem könnyű feladat, de a tudományos diákkör mint az önképzés egyik felsőoktatásban létező gyakorlata alkalmas erre. Itt fontos megemlíteni, hogy a tapasztalatok szerint a hallgatók által is felértékelődött az elmúlt ciklusokban a TDK, a mentorral, diáktársakkal közös munka, ami jelentősen hozzájárul a munkáltatók által elvárt munkaerőpiaci kompetenciák fejlesztéséhez (Takács-György–Takács, 2017; Cziráki et al., 2019).

Weiszburg Tamás (2008) szerint az oktatás egyik alapkérdése, amit meg kell válaszolni, hogy mit kell tenni az 5–10 százalékos tehetséges tanuló időben történő felismeréséhez, és közülük is a kiemelkedő 1–3 százalékos hallgató tudományos pályán időben történő elindításához. A bolognai képzés első három évében kevés az idő, nagyobb odafigyeléssel lehet csak a tehetséget felismerni. A felsőoktatás

tömegesedésével együtt egyre inkább „fogyasztóként” kell a hallgatóra is tekinteni, az ár-érték arány szerepe a hallgatókért folyó versenyben felértékelődött, differenciálódott a munkaerőpiaci és a bejövő hallgatói igény is (George, 2007; Takács–Takácsné György, 2010). Az országos tudományos diákköri konferenciák (OTDK) tapasztalatai azonban – szerencsére – azt mutatják, hogy a küldő intézmények száma nem csökken, és a képzés gyakorlati vagy elméleti orientációja, szintje nem határolja be a konferencia résztvevői körét. A bolognai képzésre történő átállás óta eltelt másfél évtized során a tudományos diákköri mozgalom megmaradt és továbbfejlődött. Ehhez az oktatóknak, mentoroknak is másként kell hozzáállniuk a tehetséggondozáshoz, az érdeklődés fenntartásához. Egy magyarországi, a felsőoktatásban részt vevő oktatók, konzulensek, mentorok és a tudományos diákköri mozgalomban részt vevő hallgatók körében folytatott kutatás eredménye szerint mindkét oldal a kitartást és az érdeklődést jelölte meg mint a tehetség legfontosabb elemeit (Szabó, 2019).

Meglátásunk, hogy a hallgatói elhivatottságnak, a kitartásnak is nagyobb szerep jut a sikerességben (például a „lemorzsolódás” csökkentésében). Ehhez szükséges, hogy a mentor és a mentorált kapcsolata az érdeklődő, kérdező hallgatókkal való beszélgetést, foglalkozást jelentse. Mind a konzulensnek, mind a konzultált hallgatónak nyitottnak kell lennie a kétirányú ismeretközlésre, s amennyiben a mentorált már többet tud a mentornál, az elfogadás kölcsönös legyen. Ez az egész folyamat a tudás megújulásának sajátos körforgásáról is szól.

Egyre meghatározóbb a mentor és a mentorált közötti kapcsolat milyensége, mindkét fél részéről fontos az egymás iránti bizalom. A tudományos diákköri tevékenység intézményi és intézményen kívüli elismerése, beszámítása a teljesítményértékelésbe, az oktatói ranglétrán történő előlépésbe nem egységes, ugyanakkor pozitív üzenettel bír, hogy az egyetemi tanári pályázatok értékelésének fontos elemévé vált (MAB, 2019; Hamza–Lakatos, 2020).

A tudományos diákkörök rendszere 1952-től országos mozgalommá fejlődött, a szilárd működést felmutató rendszer magas tudományos igényességet jelenít meg, élvezzi a magyar tudományos közélet támogatását (Anderle, 2001; Bakacsi–Zsidi, 2011; Cziráki–Szendrő, 2012).

Az OTDT Közgazdaságtudományi Szakmai Bizottsága több ciklus óta keresi a választ többek között arra a kérdésre is, hogy ez a szintér valójában mit üzen a részt vevő, tehetséges hallgatóknak és mentoraiknak: a rendezvény jellege mennyiben tudományos konferencia és/vagy verseny. Mindkettő jelen van, de sajnos a versenyjelleg dominálása maga után vonja, hogy gyakran háttérbe szorul az érdeklődésre épülő, tudományos kérdések megválaszolására nyitott résztvevők „vitája”. További kritikus terület a versenyjelleghez szorosan kötődő értékelés (írásbeli és szóbeli), a prezentációk vitája, a zsűri visszajelzései. A tehetséggondozásnak nemcsak a tehetség megtalálása, mentorálása a feladata, hanem a megtartása is, melyre jelentős hatással lehet ez a folyamat is.

MÓDSZERTAN

A Közgazdaságtudományi Szekció a kétévente megrendezésre kerülő OTDK nyedik legnépesebb szekciója az Orvos- és Egészségtudományi, a Humán Tudományi és a Műszaki Tudományi Szekció után. Az elmúlt három OTDK-n átlagosan 446 pályamunkát neveztek be, 379 dolgozatot mutattak be. A két számérték különbsége jól mutatja a szekció egyik legnagyobb problémáját: átlagosan 15 százalék morzsolódik le a nevezettek közül, azaz végül nem mutatja be konferencián a dolgozatát. Ez az arány jelentősen meghaladja a legutóbbi három OTDK 5,4 százalékos összesített átlagát, de az e téren következő szekciók (Társadalomtudományi: 9, Humán Tudományi: 8,5, Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai, Könyvtártudományi: 8,2 százalékos) átlagát is. 2019-ben az OTDK tizenhat tudományos szekciójába összesen 5594 hallgató nevezett, ebből 557-en a Közgazdaságtudományi szekcióba, e tekintetben a szekció részesedése közel tízszázalékos, az előadott dolgozatokat tekintve – a relatíve nagyobb lemorzsolódás okán – valamivel alacsonyabb, kilenc százalék körüli.

A Közgazdaságtudományi Szakmai Bizottság szakmai és etikai irányelveiben is megfogalmazott egyik törekvése, hogy az OTDK-val és a szekcióval kapcsolatos véleményeket, visszajelzéseket becsatornázza a folyamatok és a tehetséggondozási tevékenység fejlesztése érdekében. A következőkben a 2019. évi OTDK Közgazdaságtudományi Szekciójának résztvevői körében végzett kérdőíves felmérésünk eredményei alapján rövid áttekintést adunk arról, miként élik meg a részt vevő hallgatók az OTDK-t, s kiemelünk néhány, a vélemények alapján kirajzolódó, kihívást jelentő területet, gondolatkört. Elemzésünkben reflektálunk az országos konferenciasorozat után az OTDT által lefolytatott, mind a tizenhat tudományos szekcióra kiterjedő felmérés – még nem publikált – első eredményeire is, melyekről Dr. Cziráki Szabina, az OTDT titkára adott tájékoztatást egy interjú keretében.

A két felmérésben a hallgatók és a zsűritagok elégedettségével kapcsolatos kérdések hasonló témaköröket járnak körbe, és a kapott eredmények is jelentős mértékben egybevágnak. A minden szekcióra kiterjedő országos felmérésről még nem áll rendelkezésre publikáció, emiatt, valamint a felmérések tartalmi és módszertani eltérései miatt is a részletes egybevetéstől el kell tekintenünk, azonban elemzésünkben az interjú alapján kitérünk a főbb tapasztalatok azonosságaira és eltéréseire. A tanulmány egyik fő célja az érintettek elégedettségének, észleléseinek és a motivációinak feltárása a TDK-mozgalomban, melyek sok tekintetben hasonlóságokat mutatnak a tizenhat tudományos szekcióban. Az általános tapasztalatok mellett természetesen érdemes az egyes szekciók sajátosságait is figyelembe venni a részletesebb kép és a fejlesztések megalapozása érdekében – ennek a folyamatnak egyik fontos eleme a szakmai bizottság által készített elégedettségi felmérés.

A kérdőívet a szekcióba nevezett valamennyi dolgozat szerzőjének megküldtük 2019 áprilisában, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara által rendezett XXXIV. OTDK után három nappal, hogy a relative friss élmények alapján kapjunk visszajelzést. Összesen 236 válasz érkezett, ami a nevezett hallgatókra vetítve 42,4 százalékos, míg a dolgozatot bemutatott hallgatókra vonatkoztatva 56,1 százalékos válaszadást jelent. (A minden szekcióra kiterjedő OTDT-felmérésben 27,8, illetve 30,3 százalékos volt ez a válaszadási arány.) A szekcióban az összes nevezett szerző közül 66 fő nem mutatta be dolgozatát, közülük 11 fő töltötte ki a kérdőívet. A sokasághoz képest alacsony érték okán e válaszok kiértékelésétől most eltekintettünk, azonban a lemorzsolódás okainak feltárására további vizsgálatokat folytatunk majd.

A dolgozatát bemutató 225 kitöltő a teljes sokaság 61,6 százalékát jelenti. Az OTDK Közgazdaságtudományi Szekciójában 364 pályamunka került bemutatásra, a többszerzős dolgozatokkal és a többdolgozatos szerzőkkel együtt összesen 365 szerzővel. A minta képzési szint (BA/BSc és MA/MSc) szerinti megoszlása egyezik a sokaságéval. A helyezett válaszadók 37,3 százalékos aránya kissé felülreprezentált a sokaság 32,5 százalékos arányához, melynek ellenpárja a részt vettek kissé alacsonyabb arányában (50,6 helyett 46,2 százalék) jelenik meg. Minden tagozatból érkezett visszajelzés, a negyvennégy tagozatból negyvenegyben legalább három választ kaptunk. A huszonnyolc részt vevő intézményből összesen kettőből nem érkezett válasz, de ez mindössze öt szerzőt jelent. A tíznél több dolgozatot delegáló intézményeknél a visszajelzési arány döntő többségben a minta és sokaság 61,6 százalékos aránya körül alakul.

A hallgatói megkérdezéssel párhuzamosan a zsűri véleményét is kikértük, itt 137 zsűritagtól kaptunk választ, ami a 167 fős sokaság 82 százaléka. A válaszadókat mindkét felmérésben arra kértük, hogy 1–5 skálán értékeljenek az OTDK-val kapcsolatos állításokat (mennyire értenek ezekkel egyet: 1 – egyáltalán nem, 5 – teljes mértékben), valamint azt is kértük, hogy – főleg a negatív, egyet nem értő vélemények esetén – szövegesen is indokolják, fejtsék ki véleményüket. A válaszadási arány és a szöveges válaszok nagy száma is jelzi, hogy az érintettek számára fontos az OTDK, van mondanivalójuk, és szívesen segítik a tevékenység fejlesztését, a hagyomány továbbvitelét.

EREDMÉNYEK

Az OTDK általános értékelése a hallgatói vélemények tükrében

A hallgatók – összhangban az OTDT minden szekcióra kiterjedő felmérésében kapott válaszokkal – összességében úgy látják, hogy az OTDK nagyon jó kezdeményezés, fontos része a diákéletnek. A kérdőívben szereplő, OTDK-ra vonat-

kozó átfogó állítások közül ez kapta abszolút értékben is a legjobb értékelést, mindössze három válaszadónál billent negatív vélemény (egyáltalán nem vagy csak kismértékben ért egyet) felé a mérleg. A válaszadók 90 (országos: 90) százaléka pozitívan nyilatkozott arról, hogy ismerőseiknek, hallgatótársaiknak is mindenképpen ajánlanák a TDK-tevékenységet, OTDK-részvételt. A zsűri esetében ez 98 (országos: 95) százalék. A válaszadók úgy látják, hogy mindent megtettek a siker érdekében, tehát fontos volt nekik a részvétel, nem vették félvállról a felkészülést. Szintén jó értékelést kapott a konzulensek támogatása, valamint a kari TDK-felelősök és az OTDK-szervezők segítő munkája is. Az OTDK az intézményeken belüli közösségek kialakítását is segítheti. Ezt jellegénél fogva a kisebb intézmények jobban érzékelték, viszont a nagyobb intézményekből érkező diákok is alapvetően pozitívan nyilatkoztak csapatuk kari összetartásáról.

A minden szekcióra kiterjedő OTDT-felmérés és a saját felmérésünk eredményei fontos jelzések a Közgazdaságtudományi Szekció vezetése és a következő konferenciák rendezői számára, hogy bár magas arányban elégedettek a konferenciával a válaszadók, de az összesítésben az egyik legtöbb negatív visszajelzést kapott szekciók között szerepel.

A saját teljesítménnyel való elégedettség esetén megállapítható, hogy bár a döntő többség elégedett a saját teljesítményével, itt már nagyobb eltérések figyelhetők meg a helyezettek, különdíjasok és az eredményesen szerepelt hallgatók között, utóbbiak elégedettsége észlelhetően kisebb arányú. Ugyanez igaz arra, hogy ma újra örömmel vágnának-e bele a nevezésbe: a helyezettek körében jóval inkább jellemző, hogy teljes mértékben így gondolják. A minden szekcióra kiterjedő felmérésben az elégedettség átlagos értékelése 5,06 volt (6-os skálán mérve).

A helyezettek, különdíjasok és eredményesen szerepelt hallgatók közötti polarizálódás azoknál az állításoknál érezhető inkább, melyekben egyébként is kisebb volt az egyetértés. A díjazásban nem részesülő hallgatók jelentősebb mértékben érzik úgy, hogy a zsűrit befolyásolta a szerző intézménye vagy konzulensének személye. Szintén erőteljesebben érzik úgy, hogy a zsűri nem fogadta el az övétől eltérő, kritikus vagy polemizáló véleményeket. A szöveges válaszokból kiderül, hogy a hallgatókat nagyon befolyásolja a versenyjelleg, ezért problémának élik meg, ha a zsűri például egy konzulenssel beszélget, vagy bármilyen módon számukra elfogultnak látszik. Mindezek azt is mutatják, hogy bár az OTDK nevében ott a „konferencia”, azonban az előadókban a versengés belülről fakadó hajtóereje a jelentősebb, amely az első tudományos élményekre is rányomja a bélyegét.

A versenyjelleghez kötődik, hogy miként élik meg a hallgatók azt, hogy a BA/BSc és az MA/MSc-s hallgatók együtt szerepelnek. Felmérésünkben ez az egyik összességében is legkevésbé támogatott kérdés: 56 válaszadó kisebb-nagyobb mértékben problémásnak észleli, hogy a képzési szinttől független, közös mezőnyben folyik a verseny. A helyezést el nem ért résztvevők körében nagyobb az ebben problémát látók aránya (tegyük hozzá, a BA/BSc képzésekben

született dolgozatok szerzői nagyobb arányban végeztek díjazás nélkül). Ez az egyetlen állítás a felmérésben, melyben jelentős eltérés figyelhető meg a képzési szint szerint: az alapképzésben írt TDK-pályamunkák szerzői jelentősebb részben élik meg problémaként azt a tapasztalathányt, amit a plusz évek és az esetleg már mesterképzésben részt vevő hallgatók mögötti korábbi TDK-k, tudományos munkák – hiszen sokan az előadáskor már doktorandusz hallgatók – jelentenek. A szekció számára az összevont prezentáció az országos felhívásból adódó adottság, mely a konferenciajellegét erősíti, ugyanakkor a kapott válaszok a versenyjelleg dominanciáját jelzik.

Az általános kérdések kapcsán a legkevésbé támogatott állítás az lett, hogy jó lenne-e nagyobb közönség előtt szerepelni az OTDK-n. A megmérettetés okozta izgalom, illetve a viszonylagos tapasztalatlanság – melyen a közoktatás is sokat segíthetne – elnyomja a saját munka szélesebb körben történő közreadásának örömet.

A szakmai bizottság régi dilemmája, hogy a bírálatok és pontszámok a konferencia előtt megismerhetőek legyenek-e. Ennek lehetősége a társszekciók gyakorlatában is eltérő. A konferenciajellegét hangsúlyozók azt szokták kiemelni, hogy egy tudományos konferencián a vélemények előzetes megismerése fontos alap, amelyre a vélemények ütköztetése épülhet. A versenyjellegét szem előtt tartó vélemények szerint a lemorzsolódás fontos eleme az esetlegesen kapott rosszabb értékelés, amely miatt a szerző elkedvetlenedhet, és úgy dönthet, hogy eláll a prezentációtól. A válaszadó hallgatók 80 százaléka tette le a voksát a szakmai bizottság mai gyakorlatára, mely szerint elérhetőek a szöveges értékelések és a pontszámok is a konferencia előtt, míg a válaszadó zsűritagok megosztottabbak, 55 százalékuk ért egyet a jelen gyakorlattal, 28 százalék csak a szöveges bírálatokat adná közre a konferencia előtt, 17 százalék pedig ezt is csak a konferencia után osztaná meg. Összességében mindkét érintett körben a jelenlegi gyakorlat, a szöveges értékelések és a pontszámok előzetes megosztása kapta a legnagyobb támogatást.

Szintén fontos kérdés a tudományos diákköri munkában részt vevők elismertsége. A válaszadók nagy arányban látják úgy, hogy a résztvevőket elismeri a küldő intézmény/kar. Ebben mind a helyezettek, különdíjasok, mind a „csak résztvevők” hasonló arányban értenek egyet. Igen örövendetes, hogy az intézmények nem kizárólagosan a versenyeredményt értékelik, hanem magát a felkészülést, a tudományos igényű munka elkészítését és közreadását, az önként vállalt plusz munkát ismerik el. Ennél jóval kisebb az egyetértés abban, hogy az OTDK-zókat a többi hallgató elismeri-e, és nagyobb különbségek jelennek meg a díjazottak és nem díjazottak között is e téren. Ez azt jelzi, hogy a TDK/OTDK rangját, fontosságát a mostaninál erőteljesebben lenne érdemes bemutatni szélesebb hallgatói körben is. Megfelelő, de fejleszthető értékelést kapott az állítás, mely szerint az OTDK-részvételt fontosnak tartja a hallgató a későbbi karrierje szempontjából is. A tudományos életpálya lehetősége mellett célszerű lenne nagyvállalatok menedzsmentjé-

nek TDK-zó pályakezdő álláspályázókról alkotott véleményét is prezentálni az egyetemi hallgatóság felé.

A pécsi szervezők a konferenciaszervezés valamennyi elemében igen pozitív értékelést kaptak, egyedül a regisztráció lassúságát róta fel negatívumként a részt vevő hallgatók egy része. A következő szervezőknek jelzés, hogy meg kell vizsgálni, hogy a GDPR és támogatói előírások betartása mellett gyorsítható-e ez a folyamat. Bár a zárt kérdésekhez kapcsolódó szabad szöveges válaszközlőként a kritikák, kihívások, problémák indoklását kértük a válaszadóktól, rengeteg pozitív visszajelzés érkezett mind az OTDK mint tudományos fórum, mind a rendezvény szervezettsége kapcsán. A pécsi szervezői csapat előtt ezúton is le a kalappal, és nagy köszönet az odaadó munkájukért!

A hallgatói munkákra adott visszajelzések (írásos bírálatok, szóbeli forduló) észlelése

A tehetséggondozási folyamat fontos része a hallgatói munkákra adott, a további munkát segítő visszajelzés, a párbeszéd. Az OTDK keretei között ez első körben két (nagyobb ponteltérés esetén három) írásos értékelés formájában jelenik meg. Ezt követően a szóbeli fordulóban, a tagozati üléseken adódik – az idő szabta korlátok között – lehetőség a párbeszédre, míg a konferencia egésze – megint csak az időbeli és szervezési korlátok mellett – terepe lehet további, informális szakmai beszélgetéseknek, véleménycserének, kapcsolatfelvételnek, együttműködések létrejöttének.

A bírálatok kétharmadát előremutatónak, további munkájukat támogatónak értékelték a hallgatók. Az értékelések közel háromnegyed része (70–72 százalék) esetében úgy érezték, hogy az adott pontszám reális, amelyet a bíráló megfelelően meg is indokolt, részletesen kifejtett. Mindemellett 13–17 százalék volt azon bírálatok aránya, melyeket a szöveges visszajelzések alapján nem érezték megfelelőnek (igazságosnak, objektívnek, szakmailag megalapozottnak, kellő részletességgel kifejtettnek, megindokoltnak vagy támogató jellegűnek, segítő szándékúnak stb.) az érintett hallgatók. Ez igen fontos kérdésre hívja fel a figyelmet, hiszen a bírálatok milyensége, minősége (megalapozottsága, tartalma, a kommunikáció módja stb.) kulcsfontosságú az érintettek tudományos munkához való viszonyulása szempontjából, és sokaknak ez az első, a saját felsőoktatási intézményen kívüli vélemény, értékelés munkájukról. (A zsűritagok visszajelzésük szerint gyakorlatilag minden esetben részletes szöveges értékelést adtak. Elképzelhető ugyanakkor, hogy például a szövegezésnél nem az esetleg első tudományos dolgozatát író alapszakos hallgatót célozták meg, így az üzenet nem a szándékolt módon ment át.) A szakmai bizottság folyamatos törekvése több ciklus óta a bírálatok értékelése, a bírálati pontszámok közötti nagyobb pontkülönbségek okainak feltárása, a bírálatok minőségének javítása, így azt tervezzük, a kérdéskörrel bővebben foglalkozunk egy külön elemzésben.

A szóbeli fordulót színvonalasnak értékelte a hallgatók nagy többsége (több mint 83 százalékuk teljes mértékben vagy nagymértékben egyetértett ezzel). A tagozati üléseket jó hangulatúnak ítélték meg, ahol előremutató, támogató légkör alakult ki, az előző kérdéshez hasonlóan nagy egyetértés mutatkozik ebben is. A szóbelik szervezésével is elégedettek voltak, egyértelműnek ítélték a lebonyolítás rendjét is. Ezekben a kérdésekben is külön figyelmet érdemel azon válaszadók véleménye, akik valamilyen okból nem voltak teljesen elégedettek. Itt különösen a tagozati besorolás és a zsűritagok hozzáértésének és hozzáállásának észlelése jelent a konferenciáról és versenyről alkotott és a további tudományos munkához való hozzáállást is befolyásoló tényezőt, kritikus képet.

A szóbeli fordulókkal kapcsolatban jelentős kihívás a tagozati besorolás, amelyet többek között a benyújtott dolgozatok témakörei, a reális/ideális szekciómérettel kapcsolatos elvárások, a lebonyolítás időrendje adta korlátok, a zsűrik kialakításának lehetőségei is befolyásolnak. A szóbelik kapcsán itt érzékelték leginkább problémákat a hallgatók: a válaszadók valamivel több mint egynegyede szerint a tagozatába sorolt dolgozatok témái nem elég jól illeszkedtek egymáshoz, és csak a válaszolók fele volt ebben a tekintetben elégedett. A hallgatók – jó realitásérzékkel – maguk is megfogalmazták, hogy nem lehet mindig könnyű homogén tartalmú tagozatokat összeállítani, de felvetik, hogy ez a zsűri kialakítására is befolyással lehet, a zsűritagok nem egyformán jártasak az egyes, egymástól távolabb eső témákban, ami befolyásolhatja hozzáállásukat. A zsűritagok visszajelzése a tagozati besorolás megfelelőségéről kedvezőbb. Ez vélhetően annak is köszönhető, hogy nagyobb szervezői tapasztalattal rendelkező oktatók jobban látják azokat a korlátozó realitásokat, amelyek a szervezés lehetőségeit meghatározzák.

A tagozatok kialakítása és a dolgozatok besorolása, a zsűrik kialakítása kapcsán – a minél jobb megoldásokra való törekvés mellett – fontos a kommunikáció a résztvevők és a zsűritagok felé is a tagozati besorolásokról, azok okairól, a kompromisszumokról. Fontos a konferenciaszemlélet erősítése, a nyitottság fejlesztése is: ne önmagában – szűk témakörben zajló – szakmai versenyt várnak a résztvevők, hanem látókörbővítő konferenciát. Erre egyébként észlelhető az igény: többen jelezték, hogy szerettek volna több előadást meghallgatni. A mások meghallgatásának igénye egyrészt közösségi jellegű, ismerősök, barátok, azonos intézményből érkezett társak felé jelentkezik, másrészt a szakmai érdeklődés alapján alakulhat – utóbbit fontos lenne erősíteni, s lehetőség szerint a programszervezéssel is segíteni, például kapcsolódó témájú szekciók ne párhuzamosan legyenek, ami a kötött időkeretek és az egyébként örömdetes nagy dolgozatszám mellett szinte lehetetlen kihívást jelent.

Ugyanez a kettősség határozza meg az időbeosztást. Ha ragaszkodunk a felhívásban is meghatározott 15 perc előadás plusz 5 perc vita időkerethez, és a technikai átállások tényleg nagyon gördülékenyen mennek, akkor lehetséges a

menetrend tartása, így a tagozatokon átívelő látogatók kiszolgálása, viszont ennek az az ára, hogy adott esetben kibontakozó vitákat kell a zsűrinek megszakítani az időkeret nyomása alatt, ami a konferenciajelleg egy fontos erényét veheti el.

A szóbelikről alkotott képet befolyásoló további elem, hogy a tagozati zsűri létszámát, összetételét a hallgatók háromnegyede megfelelőnek ítélte, s úgy értékelték, hogy a zsűri szakmailag megalapozott, korrekt kérdéseket tett fel. Több mint kétharmaduk úgy érezte, hogy az írásos bírálatok és a szóbeli fordulóban elhangzottak segítséget jelentenek további kutatói, szakmai munkájukhoz. Ugyanakkor az utóbbi két kérdésben a kevésbé elégedettek aránya 15 százalékos körüli, ami szintén fontos jelzés, hogy nagyobb figyelmet érdemes fordítani a vélemények kommunikációjára. A zsűri munkájával többségében elégedettek voltak a hallgatók, ugyanakkor a tagozati eredmények nem feltétlenül egyeznek meg a véleményükkel. A többség (57 százalék) egyetértett az eredménnyel, de viszonylag nagy azok aránya, akik egyáltalán nem vagy csak kismértékben (22 százalék) vagy közepes mértékben (20 százalék) értettek egyet az eredménnyel. A szekciók összességét tekintve az OTDT-felmérés szerint a tagozati zsűri értékelését teljesen korrektnek tartotta 40 százalék, míg 8 százalék nemleges választ adott a kérdésre. A szóbeli visszajelzést hasznosnak tartotta a megkérdezettek 34 százaléka.

A bírálatok és az eredmények értékelése, hallgatói észlelése sok kérdést felvet, a sok pozitív visszajelzés mellett is, figyelmet fordítva a kihívásokra, az érzékelt problémákra: így a világos kritériumrendszerre, értékelési szempontokra (ez adott és előzetesen is ismert, közzétett, de kommunikálása erősíthető), a nem mindig kellően homogén tagozatok témájához illeszkedő zsűri összeállítására, a széles látókörű, szakmailag elismert, megfelelő szakmai tapasztalatokkal és tudományos diákköri tapasztalatokkal is rendelkező zsűritagok felkérésére, a zsűritagok hozzáállására (a szabályok, időrend, vitaprotokoll tiszteletben tartása, elfogulatlan és szakmailag előremutató, fejlesztést segítő értékelés), értékrendjére (szakmai és módszertani elfogulatlanság, támogató hozzáállás), valamint az eredmények megfelelő indoklására, kommunikálására. Utóbbira mindenképpen érdemes külön hangsúlyt fektetni. Az írásos véleményeknél elvben erre van idő és lehetőség, a tagozati üléseken azonban az adott (és bevált) lebonyolítási rend mellett korlátozott, nem teszi lehetővé, hogy a zsűri az eredményeket közölje, és részletesebben indokolja. Az egyes prezentációk után és a tagozati ülés végén a zsűrinek lehetősége van észrevételeket tenni, véleményt mondani, összefoglalóan értékelni a tagozat színvonalát, szakmai kérdésekre kitérni, de ekkor még az eredmény nem ismert. A díjkiosztó záróceremónia a nagy létszám és tagozatszám (2019-ben 44 tagozat, 180 díjazott pályamunka) mellett nem ad lehetőséget az eredmények szakmai értékelésére, indoklására, ezt követően pedig már kevés alkalom adódik az informális beszélgetésre, de mindenképp érdemes ösztönözni és alkalmat találni a párbeszédre.

ÖSSZEZÉS

Az OTDK Közgazdaságtudományi Szekciójában végzett felmérés alapján a hallgatói vélemények tükrében a tehetséggondozás e formájának és az országos konferenciának a megítélése igen pozitív, hasonlóan a több tudományterületre kiterjedő országos mozgalom megítéléséhez. A Közgazdaságtudományi Szekció érintettjeinek válaszai is azt tükrözik, hogy az OTDK-k jelenlegi lebonyolítása, rendszere jól működik, a hallgatók élvezik a részvételt, ugyanakkor néhány olyan területre is rávilágítanak, ahol a jobbító szándékkal történő változtatást kell végiggondolni a jövőre vonatkozóan, elsődlegesen a bírálatokkal, kommunikációval kapcsolatosan. A szöveges hallgatói vélemények visszatérő kulcsszava az „élmény”: fontosnak és hasznosnak, élvezetesnek érzik, jó közösségi és szakmai élményként, kapcsolatépítési lehetőségként élik meg, tanulságosnak, motiválóknak, inspirálóknak tartják az OTDK-t. Ez összhangban van a tizenhat szekcióra kiterjedő OTDT-felmérés eredményeivel, ahol az „élmény” leggyakoribb említése mellett a „tudomány” és a „siker” szavak említése volt a leggyakoribb. Szakmailag fontos mérföldkőnek, az egyetemi lét egyik csúcspontjának írják le a résztvevők az OTDK-t, ugyanakkor az is észlelhető, hogy a versenyjelleg elnyomja a tudományos konferenciát.

A felsőoktatási tehetséggondozás fontos területe a tudományos diákköri konferenciasorozat. Az elvégzett kutatómunka során a mentor és mentorált között lezajló párbeszéd, a konferencia visszajelzései olyan tapasztalatok, amelyek meghatározóak a résztvevők későbbi életére. A hallgatók túlnyomó többsége jó kezdeményezésnek tartja a mozgalmat, ajánlaná barátainak, hallgatótársainak a részvételt az OTDK-n. Megfontolásra érdemes ugyanakkor, hogy az OTDK-zók felsőoktatási intézmények s különösen a hallgatótársak általi elismertségét, bár érzékelik, kevésbé érzik egyértelműnek. Mindez felvet kérdéseket az OTDK és a tudományos diákköri tevékenység „kifelé” történő szélesebb megismertetése, népszerűsítése kapcsán. Ezt szükséges lenne erősíteni. Az évtizedes hagyományok, a hallgatói tehetséggondozás és a tudományos diákköri tevékenység iránt elkötelezett oktatói kör stabil alapokat adnak e tudományos utánpótlás szempontjából is fontos formának. Ugyanakkor, egyrészt a hallgatók idejéért folyó verseny, a tudományos munka népszerűségének elérése és fenntartása, másik oldalról a tehetséggondozásban aktív szerepet vállaló oktatók (szervezők, konzulensként, opponensként és zsűritagként közreműködő mentorok) munkájának intézményi elismerése, a teljesítmények értékelésekor való figyelembevétel, munkájuk és a folyamat megfelelő támogatása nem egyszerű, kihívásokkal teli és problémákkal terhelt.

Kulcsfontosságú a kommunikáció erősítése, fejlesztése, több területen is. A hallgatók felé erősíteni szükséges, hogy nem egy távoli tudományos fellegről van szó, hanem az érdeklődő, kíváncsi, kérdéseket feltevő, problémákat

megfogalmazó hallgatók számára lehetőség, egyfajta „játsszótér” a TDK. Az eredményes csatornák a küldő intézmények gyakorlatain túlmutatnak, fontos a TDK-zók bemutatása, az eredmények disszeminációja intézményi kiadványokban, az OTDT által meghirdetett prezentációs díj, a Roska Tamás Tudományos Előadás stb. Emellett célszerű lenne a vállalati szektor emblemikus alakjait is megszólaltatni, véleményüket közreadni, hiszen a TDK-zók a tudományos életpálya mellett a vállalati élethez szükséges kompetenciákkal is gazdagodhatnak.

A Közgazdaságtudományi Szekció tapasztalatai alapján megerősíthetjük, hogy a tudományos diákköri konferenciák sorozata, a mentor és mentoráltja közötti bizalmon alapuló kutatómunka meghatározó terepe a felsőoktatásban a tehetséggondozásnak, és a mozgalom megőrizte azt a szellemiséget, amely fenntartja az érdeklődő hallgatók figyelmét, kitartásra nevel, és minden résztvevő számára egyfajta élményt ad a kutatás rögzös útján. Reméljük, a tanulmány felkelti más diszciplínák képviselőinek érdeklődését, és további gondolatcserére nyílik alkalom.

IRODALOM

- Anderle Á. (szerk.) (2001): *A magyar tudományos diákköri konferenciák fél évszázada (1951–2001)*. Budapest: Országos Tudományos Diákköri Tanács, https://otdk.hu/upload/files/4.%20A_magyar_tudomanyos_diakkori_konferenciak_tortenete_2011.pdf
- Bakacsi Gy. – Zsidi V. (2011): Közgazdaságtudományi Szekció. In: Anderle Á. (szerk.): *A magyar tudományos diákköri konferenciák története (1951–2011)*. Budapest: Országos Tudományos Diákköri Tanács, 257–276. https://otdk.hu/upload/files/4.%20A_magyar_tudomanyos_diakkori_konferenciak_tortenete_2011.pdf
- Czeizel E. (2004): *Sors és tehetség*. Szentendre: Urbis Könyvkiadó
- Cziráki Sz. – Szendrő P. (2012): Hat évtized, harminc OTDK – Változatlan célok, növekvő tekintély. *Magyar Tudomány*, 173, 2, 235–244. <http://www.matud.iif.hu/2012/02/17.htm>
- Cziráki Sz. – Szabó I. – Szendrő P. (2019): XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia: A TDK továbbra is a tudósképzés legfőbb bázisa. *Magyar Tudomány*, 180, 9, 1406–1415. DOI: 10.1556/2065.180.2019.9.17, https://mersz.hu/hivatkozas/matud_f28681#matud_f28681
- Csapó B. (2016): *Tudomány az oktatás szolgálatában*. Tudományünnepi előadás az MTA Székház Nagytermében, 2016. december 12. Az előadás videófelvétele: https://mta.hu/tudomany_hirei/tudomany-az-oktatas-szolgalataban-csapo-beno-tudomanyunnepi-eloadasa-videon-107164
- Csermely P. (2014): Előadás a tehetségről. OHE HR Konferencia, 2014. május 29. Az előadás videófelvétele: <https://www.youtube.com/watch?v=UKITWsMLp-Q>
- George, D. (2007): Market Overreach: The Student as Customer. *The Journal of Socio-Economics*, 36, 965–977. DOI: 10.1016/j.socrec.2007.01.025, https://www.researchgate.net/publication/4932733_Market_overreach_The_student_as_customer
- Hamza G. – Lakatos P. L. (2020): Az egyetemi oktatói életút (életpálya) legfőbb állomásai – Nemzetközi vonatkozású áttekintés. *Magyar Tudomány*, 181, 2, 202–209. DOI: 10.1556/2065.181.2020.2.6, https://mersz.hu/hivatkozas/matud_f34760#matud_f34760
- MAB – Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (2019): *Útmutató egyetemi tanári pályázatok összeállításához és értékeléséhez*. http://old.mab.hu/web/doc/akkreditacio/ET_utmutato_20190901.pdf

- OTDT – Országos Tudományos Diákköri Tanács Közgazdaságtudományi Szakmai Bizottsága (2018): *Szakmai és etikai irányelvek*. 2018. október 18. https://otdk.hu/upload/files/1580112931_Szakmai_es_etikai_iranyelvek.pdf
- Renzulli, J. S. (1977): *The Enrichment Triad Model*. Wethersfield, CT: Creative Learning Press
- Sternberg, R. J. – Lubart, T. I. (1999): The Concept of Creativity: Prospects and Paradigms. In: Sternberg, R. J. (ed.): *Handbook of Creativity*. New York: Cambridge University Press, 3–15.
- Szabó J. (2019): *A tudományos tehetség összetevőinek vizsgálata a felsőoktatási tehetséggondozásban résztvevő hallgatók körében*. Doktori (PhD) értekezés. Pécs: PTE, <https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/23178>
- Takács I. – Takácsné György K. (2010): Tehetséggondozás a magyar felsőoktatásban. *Magyar Tudomány*, 171, 2, 236–245. <http://www.matud.iif.hu/2010/02/18.htm>
- Takács-György K. – Takács I. (2017): Talent Management in Higher Education – a Case Study from Hungary. *International Journal of Contemporary Management* 16(3), 157–188. <https://www.ejournals.eu/pliki/art/11308/pl>
- Weiszburg T. (2008): Tehetséggondozás a felsőoktatásban. Tények, feladatok, remények egy konferencia tükrében. *Magyar Tudomány*, 169, 8, 998–1002. <http://www.matud.iif.hu/08aug/09.html#2>
- Interjú Dr. Cziráki Szabinával, az Országos Tudományos Diákköri Tanács titkárával. Budapest, 2020. szeptember 15. Nem publikált, nem nyilvános tanulmány alapján.